

Valsts probācijas
dienests

PĒTĪJUMA

**"PRIEKŠSTATI PAR DARBU AR PROBĀCIJAS KLIENTIEM UN
SASNIEDZAMO REZULTĀTU"**

ZIŅOJUMS

Ziņojuma autors:

Mg. psych. Ronalds Cinks

IEVADS

Zinātniskajā literatūra aprakstītajos pētījumos parādās, ka, aptaujājot probācijas dienesta nodarbināto attieksmes un pieejas darbā ar probācijas klientiem, pārsvarā tiek izdalītas divas lielas pieejas vai vērtību sistēmas: (1) uz sodu orientēta un (2) uz rehabilitāciju orientēta. Šīs divas pieejas tiek raksturotas kā pretstati, kur realizēt abas vienlaicīgi nav iespējams. Lai raksturotu šo dihotomiju starp rehabilitācijas un soda orientāciju, tiek izmantoti dažādi apzīmējumi un tās var tikt attiecinātas gan uz pieeju darbā ar klientiem, gan uz probācijas darba sasniedzamajiem rezultātiem:

Rehabilitācija – priekšplānā tiek izvirzīts darbs ar klientu, kas vērsts uz resursu identificēšanu, klienta problēmu risināšanu, sociālo un psiholoģisko atbalstu, mazāk resursus un intervences vēršot uz kontroli un probācijas klientam noteikto pienākumu izpildi.

Sods – darbā ar klientu uzsvars ir uz kontroli, monitorēšanu, nodrošinot noteikumu ievērošanu, bet mazāk laika pavadot atbalstot vai pielāgojoties klienta vajadzībām.

PĒTĪJUMS

2022. gada izskaņā tika veikts pētījums, kurā tika aptaujāti Valsts Probācijas Dienesta (turpmāk - VPD) nodarbinātie par viņu priekšstatiem saistībā ar darbu ar probācijas klientiem un VPD sasniedzamajiem rezultātiem.

Tika izvirzīti vairāki mērķi: (1) raksturot VPD nodarbināto priekšstatus par darbu ar klientiem, sasniedzamajiem rezultātiem un VPD esošo pieeju darbā ar klientiem, (2) salīdzināt nodarbināto, kuri strādā ar klientiem, un to, kuri nestrādā ar klientiem priekšstatus, (3) kādi demogrāfiskie mainīgie saistās ar soda vai rehabilitācijas orientācijām.

Dalībnieki

Aptauju pilnībā aizpildīja **193 dienesta nodarbinātie**, respondentu vidējais vecums 44,6 gadi (no 24 - 64 gadiem). Vidēji ar 8,6 gadu stāžu VPD (no 0 – 18 gadiem). Dzimuma sadalījums bija - 76% sievietes, 14% vīrieši, 10% nevēlējās norādīt. No respondentiem 81% nodarbināto strādā ar klientu lietām ikdienā. Pārstāvētās pozīcijas bija: CA vadītāji – 4% , CA nodarbinātie- 11%, Vadītājs TSV/nodaļa - 12%, Nodarbinātais TSV/nodaļa - 73%.

Mērījumi

Aptaujas dalībniekiem bija jāizvērtē apgalvojumu pāri, kuri atspoguļoja augstāk minētos divus pretstatus (sods vs rehabilitācija) un jāizvēlas tas, kurš vairāk atbilda viņiem.

Aptaujas mērķauditorija:

- 1) VPD nodarbinātie, kuri strādā ar klientiem tieši (piem., probācijas speciālisti);
- 2) VPD nodarbinātie, kuri strādā ar klientiem netieši vai nestrādā vispār (piem., CA nodarbinātie).

Mērķauditorijām atšķirās jautājumu forma, bet paši pretstata pāri palika nemainīgi. Jautājumi tika veidoti tā, lai noskaidrotu atšķirībās star 1. un 2. pētījuma mērķauditorijas redzējumu par darbu ar probācijas klientu, uztverto reālo pieeju darbā ar klientiem un VPD noteikto pieeju, iepretim pārējo nodarbināto priekšstatus par vēlamu pieeju un rezultātu, kā arī esošo VPD pieeju.

Kopumā bija trīs jautājumu bloki:

1. Tabula. Jautājumu bloki un jautājumi dažādām mērķauditorijām.

Jautājumu bloks	1. Mērķauditorija – ikdienā strādā ar klientiem	2. Mērķauditorija – ikdienā nestrādā ar klientiem	Bloka mērķis
Pieeja darbā ar klientiem (16 pretstatu pāri)	<i>“kas vairāk raksturo Tavu ikdienas darbu ar klientiem?”</i>	<i>“kurš no aspektiem ir svarīgāks darbā ar klientiem?”</i>	<i>Salīdzināt nodarbināto, kuri ikdienā strādā ar klientiem, pieeju darbā ar klientiem ar pārējo nodarbināto priekšstatiem par to, kādai vajadzētu būt vēlamajai pieejai darbā ar klientiem.</i>
Sasniedzamais rezultāts (7 pretstatu pāri)	<i>“kāds ir rezultāts, kuru Tu centies sasniegt darbā ar klientiem?”</i>	<i>“kādu rezultātu vajadzētu censties sasniegt darbā ar klientiem?”</i>	<i>Salīdzināt rezultātu, kuru cenšas sasniegt nodarbinātie, kuri ikdienā strādā ar klientiem ar to, kā pārējie nodarbinātie saredz sasniedzamo rezultātu darbā ar klientiem.</i>
Dienesta skatījums (16 pretstatu pāri)*	<i>“ko, Tavuprāt, Dienests sagaida no Tevis ikdienas darbā ar klientiem?”</i>	<i>“kā Dienests saredz ikdienas darbu ar klientiem?”</i>	<i>Salīdzināt, kā Dienesta pieeju saredz tie nodarbinātie, kuri ikdienā strādā ar klientiem, ar pārējiem nodarbinātajiem.</i>

* Šajā jautājumu blokā jautājumi ir mērķēti uz to, lai saprastu, kā nodarbinātie uztver Dienesta pieeju (politiku, nosprausto mērķu, procedūru, procesu kopums Dienestā), bet iepriekšējos divos blokos jautājumi bija mērķēti uz to, lai saprastu, kāda ir paša nodarbinātā pieeja/rezultāts darbā ar klientiem vai kāda pieeja/rezultāts būtu vēlams.

Aptaujas dalībnieku novirzīšana uz atbilstošo jautājumu bloku norisinājās automātiski pēc tam, kad nodarbinātais bija norādījis, vai ikdienā strādā ar klientiem vai nē.

Atbilžu varianti visiem aptaujas dalībniekiem, neatkarīgi no jautājuma formulējuma (skat. 1. tabulā), bija vienādi. Piemēram :

- *Resocializēt* ○ ○ ○ ○ ○ ○ *Uzraudzīt*

- *Nodrošināt noteikumu ievērošanu* ○ ○ ○ ○ ○ ○ *Atbalstīt*

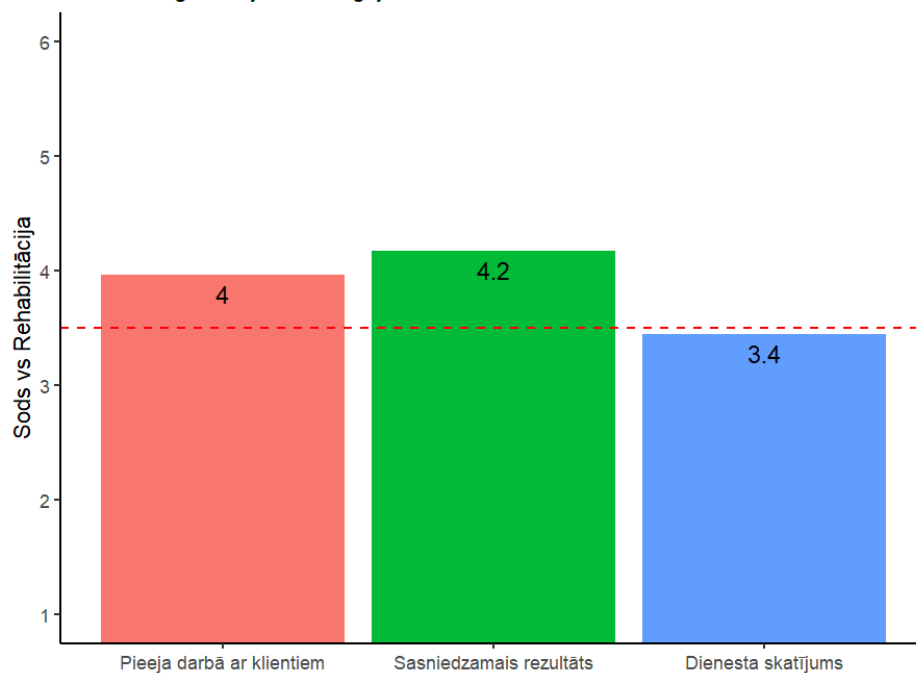
- *Kontrolēt* ○ ○ ○ ○ ○ ○ *Konsultēt*

Atbilžu varianti jautājumu blokos katrā no pretstatu pāriem tika klasificētas kā vairāk uz “Sodu” vai vairāk uz “Rehabilitāciju” orientēti. Piemēram, ja tika izvēlēts aplīts tuvāk atbildēm: “uzraudzīt”; “nodrošināt noteikumu ievērošanu”; “kontrolēt”, tad šādas atbildes tika klasificētas kā drīzāk uz sodu orientētas, bet, ja aplīts tika izvēlēts tuvāk atbildēm: “resocializēt”; “atbalstīt”; “konsultēt”, tad šādas atbildes tika klasificētas kā vairāk uz rehabilitāciju orientētas. Atbildes bija jāsniedz skalā no 1 – 6. Aprēķinot jautājumu bloku kopējos rezultātus, tika aprēķināts aritmētiskais vidējais rezultāts no atbilstošajiem pretstatu pāriem. Jautājumu bloku ietvaros punktu skaitu robežās no 1,00 – 3,50 var raksturot, kā vairāk uz sodu orientētu, bet punktu skaitu robežās no 3,50 – 6,00, kā vairāk uz rehabilitāciju orientētu. Jo augstāks rezultāts, jo izteiktāka tendence uz rehabilitāciju, jo rezultāts zemāks, jo izteiktāka tendence uz soda izpildi.

REZULTĀTI

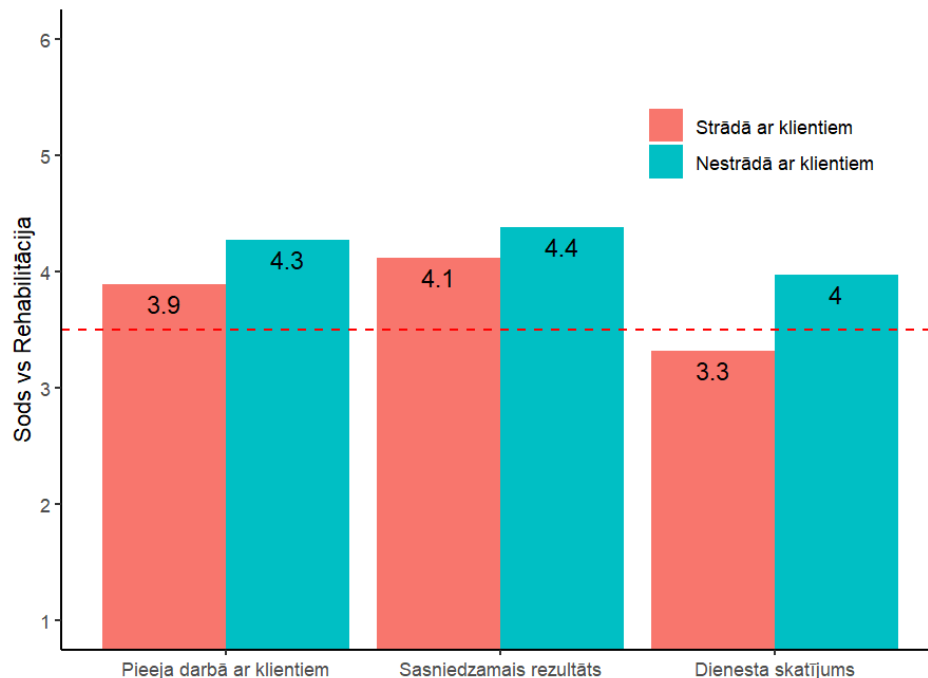
Sākotnēji tika apskatīti visu nodarbināto atbilžu rezultāti kopumā - cik ļoti viņi novērtēja visus trīs 1. tabulā minētos jautājumu blokus kā uz sodu vai rehabilitāciju orientētus (skat. 1. Attēlu). Rezultātos var redzēt, ka VPD nodarbinātie kopumā ir novērtējuši gan pieeju darbā ar klientiem, gan sasniedzamo rezultātu kā vairāk uz rehabilitāciju orientētu (rezultāti ir virs sarkanās raustītās līnijas, kas reprezentē vidus punktu jeb - 3,5 punktus). Esošais dienesta skatījums novērtēts līdzsvarā starp abām orientācijām.

1. Attēls. Visu dienesta nodarbināto rezultāti galvenajiem mainīgajiem

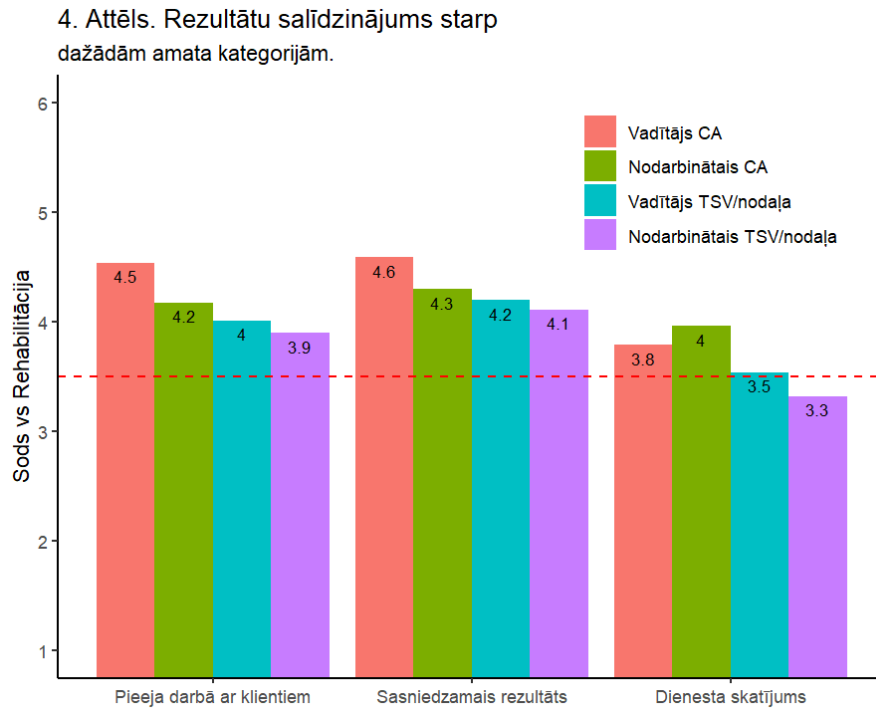

Turpinājumā tika salīdzināti tie VPD nodarbinātie, kuri norādīja, ka ikdienā strādā ar probācijas klientiem ar tiem nodarbinātajiem, kuri norādīja, ka ikdienā nestrādā ar (skat. 2. Attēlu). Šeit jāņem vērā, ka tiem, kuri ikdienā strādā ar klientiem, tika lūgts novērtēt reālo situāciju, bet pārējiem nodarbinātajiem - vēlamu situāciju. Rezultātos var redzēt, ka tie, kuri ikdienā nestrādā ar klientiem, norāda kopumā rezultātus, kuri vairāk orientēti uz rehabilitāciju, salīdzinājumā ar tiem, kuri strādā ar klientiem ikdienā. No apkopotajiem rezultātiem var secināt, ka kopumā visi VPD nodarbinātie norāda uz to, ka orientācija darbā ar klientiem, ir drīzāk vērsta uz rehabilitāciju. Vienīgā kategorija, kur vairāk ir izteikta orientācija uz sodu, ir atbildēs par dienesta skatījumu grupā, kura strādā ar klientiem ikdienā.

2. Attēls. Rezultātu salīdzinājums starp
 Probācijas speciālistiem un pārējiem Dienesta nodarbinātajiem

Turpinājumā rezultāti tika salīdzināt sīkāk, izdalot nodarbināto amatu kategorijas. Apskatot sīkāk, var novērot, ka atbildēs var novērot atšķirības starp dažādām VPD nodarbināto grupām (skat.3. Attēlu). Starp dažādām amata grupām visizteiktāk uz rehabilitāciju orientētās atbildes norādīja CA vadības pozīcijas pārstāvji un vadības pārstāvji kopumā. Tāpat arī kopumā izteiktāku orientāciju uz rehabilitāciju norāda CA darbinieki salīdzinājumā ar TSV/nodaļu pārstāvjiem.

Lai pārbaudītu, kādi demogrāfiskie mainīgie saistās ar soda vai rehabilitācijas orientāciju, tika veikta korelāciju analīze (skat. 2. Tabulu). Dzimums un vecums neuzrādīja saistības ar pieeju darbā ar klientiem, sasniedzamo rezultātu un dienesta skatījumu. Attiecīgi dažāda dzimuma un vecuma pārstāvji novērtēja visus šos aspektus līdzīgi. Stāžs VPD uzrādīja statistiski nozīmīgas pozitīvas saistības ar Dienesta skatījumu. Attiecīgi, jo ilgāku laiku nodarbinātais strādā VPD, jo vairāk uztver, ka VPD pieeja drīzāk ir raksturojama kā uz rehabilitāciju orientēta. Realizējamo funkciju (cik dažādas funkcijas nodarbinātais veic) skaits uzrādīja nozīmīgas saistības ar pieeju darbā ar klientiem un sasniedzamo rezultātu. Attiecīgi, jo vairāk funkciju nodarbinātais veic, jo drīzāk norādīja augstāku orientāciju, ka viņa pieeja un rezultāts, kuru cenšas sasniegt darbā ar klientiem, ir uz rehabilitāciju orientēts.

2. Tabula. Korelācijas starp galvenajiem mainīgajiem.

	1	2	3	4	5	6
1. Dzimums	-					
2. Vecums	0.06	-				
3. Stāžs	0.06	0.52***	-			
4. Pieeja Darbā Ar Klientiem	-0.01	0.12	0.07	-		
5. Sasniedzamais Rezultāts	-0.02	0.08	0.04	0.64***	-	
6. Dienesta Skatījums	-0.11	0.08	0.14*	0.4***	0.33***	-
7. Funkciju Skaits	0.16	0.13	0.29***	0.2*	0.2*	0.06

Piezīme. *** $p < 0,001$, ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

SECINĀJUMI

- VPD nodarbinātie norāda, ka vēlami pieeja darbā ar klientiem un sasniedzamajam rezultātam būtu jābūt vairāk uz rehabilitāciju orientētam, tomēr VPD esošo skatījumu raksturo ar balansētu soda/rehabilitācijas orientāciju.
 - Pārdomāt risinājumus, lai saskaņotu reālo situāciju ar vēlamo. Atvērtajos jautājumos probācijas speciālistu atbildēs vairākkārtīgi atkārtojās tas, ka, lai varētu veikt rehabilitācijas funkciju, būtu nepieciešams vairāk laika, resursu un mazāk birokrātijas, kas traucē individuāli pieiet un iedziļināties individuāli katra klienta lietā.
- VPD vadība uzrāda augstākus uz rehabilitāciju orientētu skatījumu nekā citi VPD nodarbinātie.
 - Literatūrā parādās, ka vadības pozīcijās cilvēki vairāk koncentrējās uz abstraktiem augsta līmeņa mērķiem, turpretim speciālisti vairāk redz ikdienas darba nianšes, ierobežojumus un izaicinājumus, kā rezultātā vairāk koncentrējās uz praktiskā darba darīšanu. Līdz ar to veiksmīgākai sadarbībai ir nepieciešama regulāra informācijas apmaiņa starp vadības līmeņa nodarbinātajiem un speciālistiem.
- Nodarbinātie, kuri ikdienā strādā ar klientiem, norāda zemākus uz rehabilitāciju orientētus radītājus nekā citi VPD nodarbinātie, kā arī dienesta skatījumu novērtē, kā vairāk uz sodu orientētu, kur citi VPD nodarbinātie to novērtē, kā vairāk uz rehabilitāciju orientētu.
 - Šis secinājums saucas ar iepriekšējiem diviem. Lielā mērā normatīvo aktu regulējums un procedūras ir vērstas uz tiešo darbu ar klientu, kā rezultātā nodarbinātie, kuri strādā ar klientiem varētu vairāk izjūt šos aspektus savā ikdienas darbā. Līdz ar to, uzklaut tieši šīs nodarbināto grupas viedokli, veidojot procedūras, politikas, jaunus darba risinājumus, būtu visbūtiskāk.
- Nodarbinātie ar ilgāku stāžu VPD un ar vairāk veicamajām funkcijām uzrāda izteiktāku orientāciju uz rehabilitāciju.
 - Iespējams nodarbinātie, kuri vairāk ir orientēti uz rehabilitāciju, drīzāk izvēlās veikt vairākas funkcijas. Jāņem vērā, ka nodarbinātie ar lielāku stāžu, ir tie paši nodarbinātie, kuri drīzāk pildīs vairāk funkciju. Iespējams, ka tieši ilgāk pavadītais nodarbinātības laiks VPD, ir ļāvis vairāk novērot un iepazīties ar VPD pieeju.
 - Turpmākajos pētījumos būtu svarīgi izpētīt sīkāk atšķirības starp darbiniekiem ar dažādu stāžu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. Annison, J., Eadie, T., & Knight, C. (2008). People first: Probation officer perspectives on probation work. *Probation Journal*, 55(3), 259-271.
2. Deering, J. (2010). Attitudes and beliefs of trainee probation officers: A 'new breed'?. *Probation Journal*, 57(1), 9-26.
3. DeMichele, M., & Payne, B. (2018). Exploring probation officer styles and goals with individual, organizational, and social characteristics. *European Journal of Probation*, 10(3), 232-248.
4. Fulton, B., Stichman, A., Travis, L., & Latessa, E. (1997). Moderating probation and parole officer attitudes to achieve desired outcomes. *The Prison Journal*, 77(3), 295-312.
5. Umamaheswar, J. (2013). Bringing hope and change: A study of youth probation officers in Toronto. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 57(9), 1158-1182.
6. Viglione, J., Alward, L. M., & Sheppard, D. L. (2020). Staff training aimed at reducing rearrest: Probation officer attitudes and experiences. *European Journal of Probation*, 12(3), 238-264.